

Ελύτης Οδυσσέας

Περίληψη :

Χρονολόγηση

Ηράκλειο, 1911 – Αθήνα, 1996

Γεωγραφικός Εντοπισμός

Ο ποιητής Οδυσσέας Ελύτης με καταγωγή από τη Μυτιλήνη γεννήθηκε στο Ηράκλειο και έδρασε στην Αθήνα και το Παρίσι.

1. Εισαγωγή

Ο Οδυσσέας Ελύτης (Αλεπουδέλης) είναι ένας από τους σημαντικότερους σύγχρονους Έλληνες ποιητές. Σπούδασε νομικά στην Αθήνα και φιλολογία στη Σορβόνη. Με την ποίησή του συνέβαλε στη διαμόρφωση της εικόνας της ελληνικότητας όπως την εννοούμε σήμερα, η οποία αντικατέστησε την απευθείας αναγωγή στην Κλασική Αρχαιότητα. Ποιήματά του έχουν μελοποιηθεί από το Μίκη Θεοδωράκη και πολλά από αυτά έχουν αγγίξει ευρύτερα πληθυσμιακά στρώματα, καταργώντας με έναν πολύ ιδιαίτερο τρόπο πολιτισμικά και κοινωνικά στεγανά.

2. Η οικογένεια Αλεπουδέλη

Ο Οδυσσέας Αλεπουδέλης ήταν το πέμπτο παιδί της οικογένειας του Παναγιώτη και της Μαρίας Αλεπουδέλη. Οι γονείς του κατάγονταν από τη [Λέσβο](#), αλλά ο ίδιος γεννήθηκε στις 2 Νοεμβρίου 1911 στο Ηράκλειο της Κρήτης. Εκεί είχε εγκατασταθεί ο πατέρας του από το 1895, ιδρύοντας μαζί με τον αδελφό του, Θεόδωρο, εργοστάσιο σαπωνοποιίας και πυρηνελουργίας. Δύο χρόνια αργότερα παντρεύτηκε τη Μαρία Βρανά.

Το 1914 ο Παναγιώτης Αλεπουδέλης μετέφερε το εργοστάσιό του στον Πειραιά και η οικογένειά του βρέθηκε εγκατεστημένη στο κέντρο της Αθήνας. Στο σπίτι της οδού Σόλωνος 98β ο Οδυσσέας Αλεπουδέλης θα περάσει τα εφηβικά του χρόνια και θα κάνει τις πρώτες του προσπάθειες στην ποίηση.

Ο κοινωνικός κύκλος της οικογένειας, μέσα στον οποίο θα γίνει και η πνευματική ωρίμανση του μικρού Οδυσσέα, ανήκει στο βενιζελικό χώρο. Το 1915, μάλιστα, φιλοξένησαν το Βενιζέλο μετά την παραίτησή του σε κτήμα της οικογένειας στη Λέσβο (κτήμα Ακλειδιού), κάτι που θα επαναληφθεί και τα επόμενα χρόνια. Στο ίδιο κτήμα, άλλωστε, η οικογένεια φιλοξένησε το ναύαρχο Κουντουριώτη και το στρατηγό Δαγκλή. Οι στενές σχέσεις της οικογένειας με τον κύκλο των βενιζελικών θα στοιχίσουν τη σύλληψη του Παναγιώτη Αλεπουδέλη και τη δίωξη ολόκληρης της οικογένειας μετά την πτώση του Βενιζέλου, το 1920.

3. Τα νεανικά χρόνια του Ελύτη

Τα καλοκαίρια ο Οδυσσέας τα περνάει με την οικογένειά του στα νησιά του Αιγαίου (κυρίως στη Μυτιλήνη και στις Σπέτσες). Εκεί έρχεται σε επαφή με την ελληνική ναυτική παράδοση και την επιρροή του στοιχείου της θάλασσας στη διαμόρφωση του ελληνικού πολιτισμού.

Είχε την τύχη να έχει καθηγητές στο σχολείο μερικά από τα πιο σημαντικά ονόματα της ελληνικής διάνοησης της εποχής: Ι.Θ. Κακριδής, Γ. Αποστολάκης, Ι. Σαρρής, Ι. Αργυρόπουλος, Ε. Παντελάκης. Με την έμπνευση και την ενθάρρυνση που του προσφέρουν οι καθηγητές του, αρχίζει να γράφει στο περιοδικό *Η Διάπλασις των Παίδων* με διάφορα ψευδώνυμα και παράλληλα οργανώνει ένα μικρό, χειρόγραφο περιοδικό με τίτλο *Ιξός*. Συχνάζει στο βιβλιοπωλείο του Κόντε, στην οδό Ιπποκράτους, και σταδιακά αρχίζει να στρέφεται σχεδόν αποκλειστικά προς τη λογοτεχνία.

Ελύτης Οδυσσέας

Στα τέλη της δεκαετίας του 1920 ολοκληρώνει τις εγκύκλιες σπουδές του και ταυτόχρονα έρχεται για πρώτη φορά σε επαφή με την ευρωπαϊκή λογοτεχνία και με το έργο του Πολ Ελύαρ. Την ίδια περίοδο γράφει και τα πρώτα του ποιήματα, καθαφικής τεχνοτροπίας, και δημοσιεύει σταθερά με διάφορα ψευδώνυμα σε περιοδικά της εποχής. Η είσοδός του στη Νομική Σχολή Αθηνών σηματοδοτεί την προσωρινή διακοπή της ενασχόλησής του με την ποίηση και τη γνωριμία του με το μαρξισμό. Στο πλαίσιο αυτό μεταφράζει Τρότσκι από τα γαλλικά για την εφημερίδα των φοιτητών. Συμμετέχοντας στα φοιτητικά δρώμενα της εποχής, εντάσσεται στην ομάδα των φοιτητών που λαμβάνει μέρος στα «Συμπόσια του Σαββάτου». Τα συμπόσια αυτά οργανώνονται από την «Ιδεοκρατική Φιλοσοφική Ομάδα», που είχαν ιδρύσει οι Κ.Δ. Τσάτσος, Π. Κανελλόπουλος, Ι. Θεοδωρακόπουλος και Ι. Συκουτρής, όλοι τους τότε νέοι καθηγητές του Πανεπιστημίου.

4. Οι επιρροές του Ελύτη

Ο Ελύτης ξεκινά τις δοκιμές του στην ποίηση σαφώς επηρεασμένος από την ποιητική του Καβάφη. Οι επιρροές του είναι σαφείς, ειδικά όσον αφορά την τεχνοτροπία. Γράφει κυρίως σαρκολατρικά και κοσμοπολιτικά ποιήματα, και δέχεται τις επιρροές του περιοδικού *Πρωτοπορία*, που εξέδιδε ο Φώτος Γιοφύλλης. Σταδιακά όμως η επαφή του με τον υπερρεαλισμό σηματοδοτεί μια στροφή στην ποίησή του. Σε πολύ λίγα χρόνια, έχει αποκρυσταλλώσει έναν προσωπικό τρόπο έκφρασης. Το 1934 γράφει τα «Πρώτα Ποιήματα» και καταστρέφει όλα τα ποιήματα που είχε γράψει μέχρι τότε. Ταυτόχρονα, συνδέεται στενά με το Γιώργο Σαραντάρη, ο οποίος εκδίδει χειρόγραφα του την επόμενη χρονιά στο περιοδικό *Τα Νέα Γράμματα*. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονιστεί η καθοριστική επίδραση που άσκησε στην ποίηση του Ελύτη ο Ανδρέας Εμπειρικός – τόσο η προσωπική επαφή μαζί του όσο και η ποιητική του– καθώς του έδωσε το ερέθισμα να ασχοληθεί με την αυτόματη γραφή και συντέλεσε με τον τρόπο αυτό στην παγίωση του προσωπικού του ύφους.

5. Η δεκαετία του '30 και οι πρώτες δοκιμές στην ποίηση

Ο Ελύτης έχει πια αποκτήσει το προσωπικό του ύφος γραφής στα μέσα της δεκαετίας του '30. Είναι η εποχή που διαβάζει Περικλή Γιαννόπουλο και Ίωνα Δραγούμη, καθώς και τους πρώτους πεζογράφους της γενιάς του 1930. Η γνωριμία του με το Γιώργο Σαραντάρη και τον Ανδρέα Εμπειρικό θα αποβεί καθοριστική για την εξέλιξη του νεαρού, τότε, ποιητή, αφού θα συντελέσει αφενός στη δημοσίευση των πρώτων του ποιημάτων και αφετέρου στην αποσαφήνιση του προσωπικού του ύφους. Μάλιστα, τα ποιήματα που εκδόθηκαν το 1934 από το Σαραντάρη βρίσκονται ήδη στη μορφή με την οποία θα εκδοθούν στους *Προσανατολισμούς*. Ένα χρόνο αργότερα, το 1935, δημοσιεύεται η πρώτη συλλογή ποιημάτων του στα *Νέα Γράμματα*, με το ψευδώνυμο Οδυσσέας Ελύτης.

6. Η έκδοση των Προσανατολισμών και η καθιέρωση του Ελύτη

Η καθιέρωση του Ελύτη έρχεται τρία χρόνια αργότερα, με τη δημοσίευση του άρθρου «Ο ποιητής Οδυσσέας Ελύτης» στο περιοδικό *Νεοελληνικά Γράμματα* από το Μήτσο Παπανικολάου. Το 1939 τυπώνονται οι *Προσανατολισμοί*, που αποτελούν στην πραγματικότητα την πρώτη συγκεντρωτική έκδοση των ως τότε δημοσιευμένων ποιημάτων του. Τον επόμενο χρόνο μεταφράζονται ποιήματα του Ελύτη για πρώτη φορά στα γαλλικά.

Στη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, στον οποίο ο Ελύτης συμμετέχει ως ανθυπολοχαγός, γράφει τον *Ήλιο τον πρώτο*, το σχέδιασμα για το έργο *Άσμα ηρωικό και πένθιμο για τον χαμένο ανθυπολοχαγό της Αλβανίας*, και το *T.T.T. 1935*.

7. Τα χρόνια της αναγνώρισης

Τα χρόνια που ακολούθησαν είναι πλήρη πνευματικής γονιμότητας σε ό,τι αφορά την καλλιτεχνική δημιουργία του ποιητή. Από το 1946 ως το 1948 ήταν συνεργάτης της εφημερίδας *Καθημερινή*, ενώ τα επόμενα τέσσερα χρόνια της ζωής του θα τα περάσει στο Παρίσι, όπου θα έχει τη δυνατότητα να συνδιαλλαγεί με κορυφαίους εκπροσώπους των γραμμάτων και της τέχνης, μεταξύ των οποίων οι: Κ. Αξελός, Μ. Λυμπεράκη, Ρ. Éluar, Α. Breton, J. Miro, T.S. Eliot, Ρ. Picasso, Ε. Tériade, Α. Camus, J.-P. Sartre. Το 1950 αρχίζει να σχεδιάζει το *Άξιον Εστί*, το οποίο ολοκληρώνεται το 1959 και του χαρίζει το πρώτο Κρατικό Βραβείο Ποίησης το 1961. Τα χρόνια που ακολουθούν ο Ελύτης συνεχίζει την πνευματική του δημιουργία, ενώ

Ελύτης Οδυσσέας

ταυτόχρονα απολαμβάνει την ελληνική και την παγκόσμια αναγνώριση. Τα έργα του επανεκδίδονται, σχολιάζονται, μεταφράζονται. Το 1975 ανακηρύχθηκε επίτιμος διδάκτορας της Φιλοσοφικής Σχολής Θεσσαλονίκης. Το 1979 του απονεμήθηκε το βραβείο Νόμπελ Λογοτεχνίας. Το 1982 τιμήθηκε με το Χρυσό Μετάλλιο Τιμής του Δήμου Αθηναίων. Το 1987 αναγορεύτηκε επίτιμος διδάκτορας του Πανεπιστημίου της Ρώμης και των Αθηνών, ενώ το 1989 του απονεμήθηκε το γαλλικό παράσημο του Ανώτατου Ταξιάρχη της Λεγεώνας της Τιμής. Πέθανε στην Αθήνα το Μάρτιο του 1996.

8. Το Άξιον Εστί

Το *Άξιον Εστί*, το πιο γνωστό έργο του Ελύτη, έχει μελοποιηθεί κατά ένα μέρος από το Μίκη Θεοδωράκη και είναι το πρώτο από τα ποιήματα που ο ποιητής έγραψε προσβλέποντας από την αρχή στη μελοποίησή του. Αφιερωμένο στην αναζήτηση και διαχρονική συγκρότηση της ελληνικότητας, ως κύριο δηλωτικό στοιχείο της οποίας προβάλλει η αντιστασιακή συμπεριφορά, έχει αναχθεί σε άτυπο ελληνικό εθνικό ύμνο. Το έργο διαιρείται σε τρία μέρη: «Η Γένεσις», «Τα Πάθη» και «Δοξαστικόν», κάνοντας με τον τρόπο αυτό φανερές τις αναφορές του στη θρησκευτική παράδοση. Καθένα από τα μέρη αυτά έχει παράλληλες αναφορές στην προσωπική ιστορία του ποιητή και στην ελληνική ιστορία ως τα μέσα του 20ού αιώνα. Οι συνδηλώσεις του ποιήματος, όπως και η συγκυρία της επτάχρονης δικτατορίας που ακολούθησε, βοήθησαν ώστε το έργο να αποκτήσει συμβολική βαρύτητα και να αναχθεί σε δηλωτικό της αντίληψης των Ελλήνων τόσο ως προς τη συλλογική μνήμη και την ιστορία τους, όσο και ως προς τους αγώνες τους για ελευθερία.

Βιβλιογραφία :

	Χουλιάρας, Γ. – Χαρμάνης, Θ. (επιμ.), <i>Αφιέρωμα: Οδυσσέας Ελύτης</i> , Αθήνα Νοέμβριος 1986, περ. Χάρτης, τ. 21-23, Ίκαρος
	Vitti M., <i>Για τον Οδυσσέα Ελύτη (Ομιλίες και άρθρα)</i> , Αθήνα 1998
	Vitti, M. (επιμ.), <i>Εισαγωγή στην ποίηση του Ελύτη (επιλογή κριτικών κειμένων)</i> , Ηράκλειο 1999

Δικτυογραφία :

	Odysseus Elytis http://nobelprize.org/nobel_prizes/literature/laureates/1979/index.html
	Ο. Ελύτης, Άξιον εστί http://www.snhell.gr/archive/content.asp?id=3394&author_id=2

Παραθέματα

Το άξιον εστί, Η γένεσις

«Τότε εἶπε καὶ γεννήθηκεν ἡ θάλασσα
καὶ εἶδα καὶ θαύμασα
Καὶ στὴ μέση ἔσπειρε κόσμους μικροὺς κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοιώσῃ του:
Ἴπποι πέτρῖνοι μὲ τὴ χαίτη ὀρθὴ
καὶ γαλήνιοι ἀμφορεῖς
καὶ λοξὲς δελφινίων ῥάχες

Ελύτης Οδυσσέας

ή Ίος ή Σίκινος ή Σέριφος ή Μήλος».

Ο χαρακτηρισμός «ποιητής του Αιγαίου»

«Στην Ελλάδα ο χαρακτηρισμός “ποιητής του Αιγαίου” δεν είναι άστοχος, αλλά παρερμηνεύεται. Κι αυτό γιατί έχουμε τη συνήθεια να παίρνουμε τα πράγματα “ξώπετσα”. Επειδή ο κόσμος, όταν ακούει “ποιητής του Αιγαίου”, πιστεύει ότι είναι ένας φυσιολάτρης, ένας άνθρωπος που βλέπει σαν τουρίστας τη θάλασσα και τα νησιά, που κάνει κάτι ανάλογο μ’ αυτό που θα ‘καναν οι καρτ-ποστάλ των νησιών. Δεν είναι καθόλου αυτό. Είναι μια τρισχιλιάχρονη παράδοση, που περνά μέσα από το Αιγαίο – κι εγώ ειδικά, επειδή κατάγομαι από τη Λέσβο, όπου γεννήθηκε η λυρική ποίηση της Σαπφώς κι έχω ζήσει σ’ όλα τα νησιά (όπου π.χ. στην Πάρο ήταν ο Αρχίλοχος και στην Αμοργό ο Σημωνίδης), έχω άμεση σχέση της συνέχειας. Κι όταν μιλώ για το φως, για τη θάλασσα, για τους ανέμους, αυτά αναλογούν σε άλλα πράγματα βαθύτερα, που βρίσκονται σ’ ένα υπερβατικό επίπεδο. Είναι δύσκολο για τον αναγνώστη, ακόμη και τον μνημένο, με πρώτη ματιά να τα δει αυτά, αλλά με τον καιρό σιγά σιγά βλέπω ότι η νεότερη γενιά τα αισθάνεται. Δηλαδή φροντίζω – όπως είπε ένας κριτικός– με ηθικές δυνάμεις τα φυσικά στοιχεία, και αυτό δεν έχει καμιά σχέση με τη συμμετρία την απλή. Γι’ αυτό αντιδρώ λιγάκι στον τίτλο «ποιητής του Αιγαίου». Ουσιαστικά όμως είμαι, γιατί δεν το ‘κανα επίτηδες. Δεν ξύπνησα ένα πρωί και είπα: είμαι ο ποιητής του Αιγαίου. Έτσι είναι η εμπειρία μου. Γιατί έζησα και μεγάλωσα στα νησιά».

Οδυσσέας Ελύτης

Αθησαύριστο κείμενο του 1980, από συνέντευξη στη Μ. Δωρίτη (από το ειδικό τεύχος του περιοδικού *Η Λέξη*: Το Αιγαίο, Λογοτεχνία και τέχνη).

Βοηθητικοί Κατάλογοι

Ποιήματα

Προσανατολισμοί (1940)
Ήλιος ο πρώτος, παραλλαγές πάνω σε μιαν αχτίδα (1943)
Ασμα ηρωικό και πένθιμο για τον χαμένο ανθυπολοχαγό της Αλβανίας (1946)
Αξιον Εστί (1959)
Εξη και μία τύψεις για τον ουρανό (1960)
Το φωτόδεντρο και η δέκατη τέταρτη ομορφιά (1971)
Ο Ήλιος ο Ηλιάτορας (1971)
Το Μονόγραμμα (1972)
Τα Ρω του Ερωτα (1973)
Τα Ετεροθαλή (1974)
Το Σηματολόγιο (1977)
Μαρία Νεφέλη (1978)
Τρία ποιήματα με σημαία ευκαιρίας (1982)
Ημερολόγιο ενός αθέατου Απριλίου (1984)
Ο μικρός ναυτίλος (1988)
Ελεγεία της Οξώπετρας (1991)
Δυτικά της λύπης (1995)

Δοκίμια, μεταφράσεις

Η αληθινή φυσιογνωμία και η λυρική τόλμη του Ανδρέα Κάλβου – «Δοκίμιο» (1942)
Ανοιχτά Χαρτιά – «Συλλογή δοκιμίων» (1973)
Αναφορά στον Ανδρέα Εμπειρικό (1979)
Η Αποκάλυψη του Ιωάννου (1985)
Δημόσια και Ιδιωτικά (1990)

Ελύτης Οδυσσέας

Ιδιωτική Οδός (1990)

Εν Λευκώ (1992)

Ο κήπος με τις αυταπάτες (1995)